

Magisteruppsats

Examensarbete inom omvårdnad med
inriktning distriktssköterska 15 hp

Prevention av tobaksfria nikotinprodukter
bland ungdomar på högstadiet
- En intervjustudie med skolsköterskor

Halmstad 2023-11-15

Malin Börjesson & Cecilia Jäger

Titel	Prevention av tobaksfria nikotinprodukter bland ungdomar på högstadiet - En intervjustudie med skolsköterskor
Författare	Malin Börjesson & Cecilia Jäger
Akademi	Akademien för hälsa och välfärd
Handledare	Kristina Ziegert, Professor omvårdnad, Med Dr
Examinator	Mikael Ahlberg, Universitetslektor i omvårdnad, Fil Dr
Tid	Höstterminen 2023
Sidor	25
Nyckelord	Nikotinprevention, skolsköterska, tobaksfria nikotinprodukter, ungdomar

Sammanfattning

Skolsköterskan som är verksam inom elevhälsan har i uppdrag att arbeta hälsofrämjande på skolan. Tobaksfria nikotinprodukter såsom elektroniska cigaretter och vitt snus har ökat bland ungdomar. Det är angeläget att utforska hur skolsköterskor arbetar med nikotinprevention för att kunna förbättra det hälsofrämjande arbetet för att förhindra att en ny generation blir beroende utav nikotin. **Syfte:** Syftet med studien var att utforska skolsköterskors erfarenheter av att arbeta med prevention av tobaksfria nikotinprodukter bland ungdomar på högstadiet. **Metod:** Kvalitativ intervjustudie baserad på tio semistrukturerade intervjuer med skolsköterskor i Halland i Sverige. Manifest kvalitativ innehållsanalys med induktiv ansats. **Resultat:** Fem kategorier: Skolsköterskans undervisning och information ute i klasserna, skolsköterskans relation till eleverna, skolsköterskans relation till vårdnadshavarna, skolsköterskans hälsofrämjande arbete genom hälsosamtal, skolsköterskans stöd från ledningen samt 11 underkategorier och citat från informanter vilket bekräftar resultatet. **Konklusion:** Det saknas tydliga riktlinjer för hur skolsköterskorna ska arbeta med nikotinprevention på skolan. Ungdomar bör få kunskap hur skadligt nikotin är för hälsan och vad ett nikotinberoende kan leda till i framtiden.

Title	Prevention of tobacco-free nicotine products in adolescents at secondary school - An interview study among school nurses
Author	Malin Börjesson & Cecilia Jäger
School	School of Health and Welfare
Supervisor	Kristina Ziegert, Professor in nursing, PhD.
Examiner	Mikael Ahlborg, Senior lecturer in nursing, PhD.
Period	Fall 2023
Pages	25
Keywords	Adolescence, nicotine prevention, school nurse, tobacco-free nicotine products

Abstract

The school nurse, active in student health services, is required to promote the health of the students at school. Use of tobacco-free nicotine products, such as e-cigarettes and white snuff, has increased among adolescents. In order to promote better health education and work towards the prevention of nicotine addiction in the next generation, it is important to explore the adverse effects of addiction. **Aim:** The aim of this study was to explore the experiences of various school nurses in working towards the prevention of tobacco-free nicotine product usage among adolescents in secondary school. **Method:** This is a qualitative study based on ten semi-structured interviews with school nurses in Halland, Sweden, manifesting the analysis using an inductive approach. **Results:** Results were classified into five categories: Teaching and information, relationship to the students, relationship to the guardians, health promotion through health talks, support from management, as well as 11 subcategories and quotes from participants confirming the result. **Conclusion:** There are no clear guidelines as to how school nurses currently work with nicotine prevention. However, it should be required that the next generation be taught the harmful effects of nicotine to their health and what nicotine addiction can lead to in the future.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	1
Tobaksfria nikotinprodukter	1
Trend.....	2
Nikotin.....	3
Lagstiftning.....	3
Nikotinprevention	4
Ungdomar	4
Hälsolitteracitet.....	5
Skolsköterskan.....	6
Teoretisk referensram.....	6
Problemformulering.....	7
Syfte.....	7
Metod	7
Design.....	7
Urval.....	7
Datainsamling.....	8
Dataanalys	9
Etiska överväganden	10
Resultat.....	11
Skolsköterskans undervisning och information ute i klasserna.....	11
Egen undervisning	11
Externa föreläsare.....	12
Skolsköterskans relation till eleverna	13
Närvaro	13
Utmanande elever.....	13
Skolsköterskans relation till vårdnadshavarna.....	14
Samverkan	14
Stöd	14
Skolsköterskans hälsoförebyggande arbete genom hälsosamtal .	15
Hälsosamtal	15
Uppföljning	16

Skolsköterskans stöd från ledningen.....	16
Teamarbete.....	16
Kunskapsbrist.....	17
Tidsbrist.....	18
Diskussion.....	18
Metoddiskussion.....	18
Resultatdiskussion.....	21
Konklusion.....	24
Självständighetsdeklaration.....	25
Referenser.....	I
Bilaga A.....	I
Bilaga B.....	II
Bilaga C.....	III

Inledning

Tobaksfria nikotinprodukter såsom nikotinsnus och elektroniska cigaretter har ökat bland ungdomar de senaste åren. Konsumtionen av nikotinprodukter är högst bland unga och det fortsätter att öka (Folkhälsomyndigheten [FHM], 2023b). Hedman et al. (2018) beskriver att tobaksanvändningen i Sverige har minskat de senaste 30 åren vilket bidragit till positiva effekter för folkhälsan. Den positiva utvecklingen hotas nu av de nya nikotinprodukterna. FHM (2023a) menar att tobaksbolagen marknadsför nikotinprodukterna som tobaksfria och således inte lika skadliga för hälsan. Nikotin är beroendeframkallande och har negativa effekter på hjärta, kärl samt nervsystemet. Hedman et al. (2018) menar att nikotinprodukterna är smaksatta med smaker som lockar unga såsom frukt- eller godissmaker. Marknadsföringen riktar sig oftast till ungdomar på sociala medier. Parisod et al. (2016) beskriver att två tredjedelar av ungdomar som börjar använda nikotin i tonåren fortsätter även i vuxen ålder. Nikotinberoende kan vara en bidragande faktor till andra typer av missbruk. Således är ungdomar den viktigaste målgruppen att satsa på när det gäller nikotinprevention. Det övergripande målet för svensk tobakspolitik är att minska och förhindra användningen av tobak- och nikotinprodukter hos minderåriga (Proposition 2017/18:249). Edvardsson et al. (2012) betonar att ungdomar ofta kommer i kontakt med nikotin för första gången i anslutning till skolan. Parisod et al. (2016) beskriver att elevhälsan och skolsköterskan på skolan har ett stort ansvar inom arbetet med nikotinprevention. Undervisning angående nikotin och dess hälsorisker bör ges i skolan så att barn och ungdomar får likvärdig och aktuell information som de kan ta till sig (Edvardsson et al., 2012). Det är därför angeläget att skolsköterskor har kunskap om nikotin och dess hälsorisker för att kunna undervisa elever samt kollegor på skolan. Förebyggande arbete behöver prioriteras för att minska den ökade konsumtionen av tobaksfria nikotinprodukter bland ungdomar.

Bakgrund

Tobaksfria nikotinprodukter

Tobaksfria nikotinprodukter definieras som en produkt utan tobak som innehåller nikotin för konsumtion såsom elektroniska cigaretter och nikotinsnus (FHM, 2023c). Elektroniska cigaretter eller vaping är batteridrivna förångningsanordningar som kan ha lite olika utseende, ofta liknar de vanliga cigaretter. En vätska värms upp för att producera en inandningsbar aerosol (ånga). Vätskan kallas även för e-vätska eller e-juice

och innehåller en blandning med nikotin i varierande styrka, smakämnen och andra tillsatser (Besaratina & Tommasi, 2020). Hedman et al. (2018) betonar att vätskan till de elektroniska cigaretterna innehåller tungmetaller och andra toxiska ämnen. E-vätskan innehåller tillsatser i syfte att förbättra nikotinets biotillgänglighet. Däremot är lite känt kring de olika kemikaliernas kombination gällande dess farmakokinetik. Andra studier har visat att e-cigarett ånga innehåller färre och lägre nivåer av skadliga toxiska ämnen jämfört med cigarettök (Frosina et al., 2023).

Enligt FHM (2023a) är nikotinsnus en nikotinprodukt utan tobak som liknar vanligt snus och är förpackat i små portionspåsar som placeras under läppen. Även snuset finns i olika smaker, ofta godis eller fruktsmaker (FHM, 2023a). Hedman et al. (2018) beskriver i sin studie att koncentrationen av nikotin i de tobaksfria nikotinprodukterna inte är reglerad eller kontrollerad således vet ingen hur mycket nikotin som brukaren får i sig. Till skillnad mot vanliga tobakscigaretter där nikotinhalten är kontrollerad och högst tillåtna värde är 1 mg nikotin per cigarett (FHM, 2023c).

Trend

Användningen av elektroniska cigaretter har ökat i snabb takt sedan introduktionen i USA år 2007 (Licheri et al., 2020). I USA har elektroniska cigaretter hastigt blivit de vanligaste nikotinprodukterna som används av ungdomar. FHM (2023b) beskriver att användandet av elektroniska cigaretter ökade bland ungdomar i Sverige år 2018–2019. FHM (2023d) påvisar i en undersökning av skolbarns hälsovanor från år 2022 en ytterligare ökning av användandet av elektroniska cigaretter bland ungdomar i åldrarna 13-15 år. I undersökningen svarar hälften av 15-åringarna som någon gång provat elektroniska cigaretter att de nu använder det dagligen. Vidare beskriver även Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) i sin skolundersökning en kraftig ökning från år 2017 till år 2022 av användandet av elektroniska cigaretter framförallt bland 15-16 åringar.

Nikotinsnus även kallat vitt snus, började användas år 2014 när det distribuerades och marknadsfördes av Swedish Match i USA (Plurphanswant et al., 2020). I Sverige påvisar FHM (2023d) i undersökningen av skolbarns hälsovanor på en ökning av användandet av nikotinsnus från år 2017-2022, bland ungdomar i åldrarna 13-15. Framförallt ses ökningen bland flickor i 15-årsåldern. Liknande beskriver CAN (2022) i sin skolundersökning en ökning av användandet av snus (både tobakssnus och nikotinsnus) framförallt bland 15-16 åringar där ökningen fördubblats från år 2017 - 2022. Enligt CAN uppmättes år 2022

den högsta nivån av användandet av snus i Sverige bland flickor sedan år 1974. Denna höga nivå antas bero på att nikotinsnus tilltalar flickor. Sammantaget ökar användandet av de tobaksfria nikotinprodukterna bland ungdomar (CAN, 2022).

Nikotin

Nikotin utvinns från tobaksplantan och förekommer där som ett skydd mot skadeinsekter (SOU 2021:22). Nikotin är ett toxiskt ämne som stimulerar receptorer i flera olika organ vilket ger stor kroppslig påverkan. Studier visar att nikotinet bland annat ger påverkan på hjärta, kärl samt nervsystemet (FHM, 2023c). Antoniewicz et al. (2019) beskriver hur sjutton friska försökspersoner studerats när de inhalerat elektronisk cigarett aerosol med och utan nikotin vid två olika tillfällen. Resultatet visar en signifikant ökning av hjärtfrekvens och artärstyvhet bland de personer som inhalerat nikotin. Dessutom syntes genom spirometri ett ökat motstånd i luftvägarna. Vidare menar Lyytinen et al. (2023) att det nu finns betydande bevis för att nikotinet har negativa hälsoeffekter. I jämförelse med ett nikotinfritt alternativ medför elektroniska cigaretter med nikotin en ökad trombbildning, vilket även ses i annan forskning som studerat trombocyt aggregation. Detta kan på sikt leda till folkhälsosjukdomar såsom hjärt- och kärlsjukdomar (Lyytinen et al., 2023).

Lagstiftning

För att skydda barn och unga anser FHM (2023e) att en skyddslagstiftning bör implementeras där reglering av marknadsföring, förbud mot smaktillsatser samt nikotinhalt regleras. Sveriges riksdag röstade ner förslaget om att förbjuda smaktillsatser till elektroniska cigaretter då ett heltäckande kunskapsunderlag inväntas innan hårdare reglering införs. Regeringen har gett flera myndigheter uppdrag att göra sammanställningar utav kunskapsläget kring nikotinprodukternas skadeverkan och riksdagen har i övrigt röstat för skärpta regler (SOU 2021:22). De nya skärpta reglerna angående nikotinprodukter infördes i augusti år 2022. Idag gäller 18-årsgräns för köp av nikotinprodukter samt att marknadsföringen ej längre ska riktas till personer under 25 år (SOU 2021:22). Lagen om tobaksfria nikotinprodukter (SFS 2022:1257) innehåller bestämmelser om produktanmälan, produktkrav, försäljning och marknadsföring utav tobaksfria nikotinprodukter. Dessförinnan har marknaden för dessa produkter varit helt oreglerad då lagar och regler släpat efter.

Nikotinprevention

Nikotinprevention innebär förebyggande arbete mot nikotinbruk vilket kan genomföras av flera gemensamma aktörer bland annat inom skolan för att på bästa sätt förebygga nikotin- och tobaksbruk hos barn och unga (FHM, 2023b). FHM (2023b) har tagit fram ett kunskapsstöd som riktar sig till de som arbetar med prevention av tobak- och nikotinprodukter inom skolan, kommuner och regioner. Kunskapsstödet bidrar till att skapa bra förutsättningar för barn och unga att leva ett liv fritt från nikotin och tobak. FHM (2023b) menar att skolan är en viktig plats för att främja god hälsa hos barn och unga. Det ingår i skolans grunduppdrag att arbeta förebyggande mot tobak- och nikotinbruk (FHM, 2023b).

Ungdomar

Tonåren är en känslig utvecklingsperiod som innebär en ökad sårbarhet för nikotin (Yuan et al., 2015). Eftersom hjärnan mognar i tonåren kan nikotinet orsaka störningar i hjärnans nervceller. Det får konsekvenser för ungdomars normala kognitiva utveckling. Högt nikotinintag kan leda till förändringar i hjärnan som gör den mer känslig för andra droger och kan leda till andra missbruk (Yuan et al., 2015). FHM (2023a) skriver i sin rapport att tidigare forskning på elektroniska cigaretter visar att frukt och godis smaker på nikotinvätskan uppfattas som mindre skadliga hos ungdomar än de vätskor som har tobakssmak. Många ungdomar som använder snus är medvetna om att nikotin är skadligt för hälsan. Nikotinanvändningen i sin tur jämförs med tobakscigaretter och tobakssnus, vilket ger ungdomarna en syn på nikotinsnus och elektroniska cigaretter som mindre skadliga för hälsan. Ungdomar själva beskriver att de ofta börjar använda nikotinprodukter relaterat till gruppsyck och för att passa in i ett visst umgänge (Edvardsson et al. 2012). Även Scalici och Schulz (2019) beskriver att ungdomar ofta börjar att snusa eller röka elektroniska cigaretter på grund av gruppsyck från vänner i skolan. FHM (2023a) har genomfört intervjuer med ungdomar och hur de ser på snus. Flera ungdomar förklarar att snus har blivit vanligt i deras omgivning att det har normaliserats och accepterats. Ofta är det vad vännerna använder och bjuder på som styr vad ungdomen väljer för produkt. Många ungdomar är överens om att smaksättningen påverkar att fler väljer att börja. Tillgången verkar inte vara ett problem för ungdomarna idag då flera svarade att det är lätt att få tag på (FHM, 2023a). Smith och Hilton (2023) beskriver att ungdomar i åldrarna 11–16 påverkas av influencers på sociala medier då de ger ett positivt intryck av användning utav elektroniska cigaretter samtidigt som information om riskerna undanhålls. Metoderna som används ger en attraktiv bild med att det ser coolt och trendigt ut samt att smaktillsatserna tilltalar ungdomarna. Känslomässiga anknytningar lyfts fram och användningen utav emojis, som är ikoner vilka används för att

uttrycka en känsla. Emojis drar till sig uppmärksamhet och används i sociala medier samt genom kommunikation. De flesta ungdomar använder sociala medier dagligen och hur produkterna skildras ger direkt inflytande över ungdomars uppfattning av produkterna (Smith & Hilton, 2023). Det krävs samverkan mellan flera aktörer för att komma åt problemet. Ungdomar har en ökad sårbarhet för att fastna i ett nikotinberoende och förebyggande arbete är en förutsättning för god folkhälsa (FHM 2022).

Hälsolitteracitet

Nutbeam et al. (2018) definierar hälsolitteracitet som den förmåga och kunskap en individ behöver för att fatta medvetna beslut om sin hälsa och livsstil. Hälsolitteracitet är knutet till vilken miljö individen befinner sig i och vilka utmaningar, hinder eller möjligheter som finns i omgivningen. Olika individer har således olika förutsättningar för hälsolitteracitet beroende på deras omgivning vilket kan bidra till en ojämlikhet i hälsa. Enligt regeringens proposition 2017/18:249 är det övergripande målet för svensk folkhälsopolitik jämlik hälsa. Folkhälsopolitiken baseras på åtta målområden varav målområde åtta innebär en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård. Sveriges riksdag antog målet år 2018 med att minska hälsoklyftorna och skapa förutsättningar för en jämlik och god hälsa för alla. Hälsoläget i Sverige är relativt bra, dock bör förutsättningarna bli bättre för de ekonomiskt och socialt utsatta grupperna som i högre utsträckning drabbas av ohälsa och sjukdom (Proposition 2017/18:249). FHM (2023c) beskriver att det finns en ojämlikhet i hälsa idag över Sverige. Detta för att det finns skillnader i hälsa hos individer i olika socioekonomiska grupper utifrån olika yrken, utbildningsnivå eller inkomst. Den enskilda individens möjligheter att välja hälsosamma levnadsvanor påverkas av levnadsförhållanden, livsvillkor och samhället de lever i. FHM (2023c) beskriver vidare att användningen av nikotin och tobak påverkas av attityder i samhället samt efterfrågan och tillgänglighet av produkterna. En svensk studie visade på att gemensamma faktorer hos de som använder nikotinprodukter var låg utbildningsnivå, ung ålder och tidigare tobaksanvändare (Hedman et al., 2018). FHM (2023c) betonar att användningen av både tobak och nikotin kan minskas genom att sprida information om nikotinets hälsorisker, förebyggande åtgärder i skolan och begränsa smaksättningen.

Skolsköterskan

Riksföreningen för skolsköterskor (2020) skriver i kompetensbeskrivningen för skolsköterskor att specialistsjuksköterskeexamen rekommenderas för skolsköterska såsom distriktsköterska, barnsjuksköterska eller skolsköterska. Detta för att kunna vara behörig att ordinera läkemedel för vaccination verksamheten samt kunna utföra hälsoundersökningar på skolan. Skollagen (SFS 2010:800) reglerar att elevhälsan främst ska arbeta hälsofrämjande med eleverna på skolan. Elevhälsan arbetar i team där skolsköterska, psykolog, kurator och specialpedagog ingår. Socialstyrelsen (2016) betonar att det är fördelaktigt om skolsköterskan besitter folkhälsovetenskaplig kompetens för att det hälsofrämjande och förebyggande arbetet skall fungera så bra som möjligt. Sedan alla Sveriges skolor fick anställda skolsköterskor år 1944 har skolsköterskan värnat om hälsa och förebyggande arbete hos eleverna. Skolhälsovården blir jämlik för alla barn och ungdomar på skolan på grund av skolplikten (Socialstyrelsen, 2016). Skolsköterskans hälsofrämjande arbete innebär att bibehålla eller stärka god hälsa och goda levnadsvanor hos eleverna. Det förebyggande arbetet innebär att sprida kunskap om orsak eller riskfaktorer till ohälsa och sjukdom. I skolsköterskans uppdrag enligt basprogrammet ingår hälsoundersökning och vaccinationsverksamhet men även att arbeta förebyggande mot tobak, nikotin, alkohol och andra droger. Undervisning sker då oftast i grupper ute i klasserna men diskuteras även enskilt med eleverna på hälsosamtal (Socialstyrelsen, 2016).

Teoretisk referensram

Enligt Antonovsky (2005) bidrar en känsla av sammanhang till god hälsa och ökat välbefinnande. Redan år 1979 beskrevs begreppet KASAM som innebär att en person strävar efter en känsla av sammanhang och mening i livet. En person som har en hög nivå meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet anses ha en stark känsla av sammanhang. Upplevelsen av meningsfullhet hos en person ökar viljan och begripligheten, vilket gör att personen känner att något är genomförbart. Hanterbarheten fokuserar på personens egna resurser för att uppnå fysisk och psykisk hälsa. Antonovsky (2005) betonar att alla någon gång i livet utsätts för psykiska och fysiska påfrestningar. Personer påverkas på olika sätt och har således olika motståndsresurser för att hantera påfrestningar i livet. I denna studie kan en känsla av sammanhang jämföras med gruppsyck som ungdomar upplever då vänner i deras närvaro använder nikotinprodukter. Ungdomar söker känsla av sammanhang och vissa börjar således använda nikotin ifall vännerna gör det (Edvardsson et al., 2012).

Problemformulering

Användningen av tobaksfria nikotinprodukter ökar bland ungdomar. Dessa produkter marknadsförs som ofarliga relaterat till att de är tobaksfria. Produkterna innehåller dock nikotin vilket är beroendeframkallande och kan ge negativa hälsoeffekter. Ungdomar kommer ofta i kontakt med tobaksfria nikotinprodukter för första gången i skolan. Således är det angeläget att uppmärksamma problemet samt utforska hur skolsköterskorna arbetar med prevention av tobaksfria nikotinprodukter i skolan.

Syfte

Syftet med studien var att utforska skolsköterskors erfarenheter av att arbeta med prevention av tobaksfria nikotinprodukter bland ungdomar på högstadiet.

Metod

Design

Studien genomfördes med kvalitativ design med induktiv ansats där metoden för datainsamlingen var intervjuer. Enligt Polit och Tatano Beck (2018) används kvalitativ design då människors erfarenheter, upplevelser och tankar ska undersökas inom ett visst område. Intervjuer utfördes med skolsköterskor för att utforska deras erfarenheter av att arbeta med nikotinprevention inom skolan.

Urval

Intervjuer utfördes med tio kvinnliga skolsköterskor i Halland. Skolsköterskorna som deltog i studien skulle vara legitimerade sjuksköterskor med specialistsjuksköterskeutbildning såsom distriktssköterska, barnsjuksköterska eller skolsköterska samt minst ett års yrkeserfarenhet som skolsköterska. Skolsköterskor som exkluderades var de som inte hade någon specialistutbildning samt skolsköterskor som hade arbetat mindre än ett år. Skolsköterskorna var ansvariga för mellan 300 – 600 elever beroende på vilken skola de arbetade på. Skolorna låg i Halland i olika socioekonomiska områden. Skolsköterskorna som deltog i studien hade en eller flera specialistutbildningar samt olika långa erfarenheter, se Figur 1.

Figur 1: Översikt över skolsköterskornas specialistutbildningar.

Skolsköterska	Specialistutbildning	Erfarenhet som skolsköterska
Skolsköterska 1	Barnsjuksköterska	2 år
Skolsköterska 2	Barnmorska, Skolsköterska	15 år
Skolsköterska 3	Distriktssköterska	21 år
Skolsköterska 4	Skolsköterska	5 år
Skolsköterska 5	Skolsköterska	13 år
Skolsköterska 6	Barnsjuksköterska	20 år
Skolsköterska 7	Barnsjuksköterska, Astma/KOL sjuksköterska	6 år
Skolsköterska 8	Distriktssköterska, Astma/KOL sjuksköterska	2,5 år
Skolsköterska 9	Distriktssköterska	4 år
Skolsköterska 10	Barnmorska, Skolsköterska	23 år

Verksamhetscheferna för elevhälsan i de berörda kommunerna kontaktades för godkännande att utföra studien på arbetsplatsen. Informationsbrev om studien skickades ut via e-post till verksamhetschefer samt studiedeltagarna. Efter låg svarsfrekvens skickades förfrågan ut till samtliga högstadieskolor i Halland. Vid fortsatt lågt deltagande skickades påminnelse ut via e-post. De sista studiedeltagarna rekryterades av ansvariga för studien under den verksamhetsförlagda utbildningen med skolsköterskor. De ingick då i ett nätverk där skolsköterskorna påminde sina kollegor på högstadiet att svara på förfrågan om att delta i studien.

Datainsamling

Datainsamlingen genomfördes med semistrukturerade intervjuer. Enligt Polit och Tatano Beck (2018) används semistrukturerade intervjuer med fördel då en persons erfarenhet ska undersökas. En intervjuguide användes (se bilaga A) för att säkerställa strukturen på intervjuerna. Intervjufrågorna testades vid två olika tillfällen innan datainsamlingen till denna studie påbörjades för att säkerställa frågornas kvalitet samt att de svarade på studiens syfte. Intervjuerna utfördes under våren år 2023 och varje intervju varade i cirka 15–30 minuter. Polit och Tatano Beck (2018) beskriver vikten av att intervjuaren uppmuntrar personen att besvara frågorna utförligt och detaljerat för att få ut så mycket information som möjligt av intervjun. Det fanns utrymme för personen som blev intervjuad att prata fritt och eventuella följdfrågor ställdes vid behov av intervjuaren. Polit och Tatano Beck (2018) betonar vikten av att personen som intervjuas ska känna sig

trygg under intervjun. Det var således med fördel att skolsköterskorna i denna studie fick bestämma plats för intervjun. De flesta valde att utföra intervjun digitalt via videosamtal för att intervjuaren skulle kunna tolka uttryck mer än bara i tal. Intervjuerna spelades in med en diktafon på mobiltelefon. Inspelningen bearbetades och transkriberades för att sedan sammanställas.

Dataanalys

Intervjuerna transkriberades ordagrant. Materialet lästes sedan igenom flera gånger. En manifest innehållsanalys genomfördes på insamlade data enligt Graneheim och Lundman (2004) vilket innebar att meningsbärande enheter av texten togs ut som var relevanta och svarade på studiens syfte. De meningsbärande enheter kondenserades vilket innebar att de kortades ner utan att förlora sin innebörd. Texten kodades sedan och koder med liknande innehåll bildade kategorier, se Figur 2. (Graneheim & Lundman, 2004). Medvetenhet om den egna förståelsen inom ämnet har tagits i beaktning under analysprocessen. Ett objektiva förhållningssätt har funnits genom urval, datainsamling, dataanalys samt sammanställning av resultatet.

Figur 2: Exempel på analysprocessens olika steg.

Meningsbärande enhet	Kondenserad meningsenhet	Kod	Subkategori	Kategori
Det bästa varit om man hade hunnit att gå runt i klasserna och informera redan kanske i årskurs 6 egentligen om nackdelar och hälsorisker i framtiden med tobak och nikotinbruk	Informera i klasserna redan i årskurs 6 om nackdelar och hälsorisker i framtiden med tobak och nikotinbruk	Undervisning	Hälsofrämjande undervisning	Skolsköterskans undervisning och information ute i klasserna
Jag vill inte sitta på mitt rum utan jag är ute mycket i klasserna och umgås med eleverna det jag hinner, det gör så mycket att ha en god relation med dom.	Umgås med eleverna och ha god relation med dom	God relation	Att vara en närvarande skolsköterska	Skolsköterskans relation till eleverna

Etiska överväganden

Denna studie utfördes inom ramen för högskoleutbildning på avancerad nivå. Således krävdes ingen ansökan om etisk prövning enligt Lagen om etikprövning av forskning som avser människor (SFS 2003:460). Information gavs både skriftligt och muntligt så det fanns möjlighet att ställa frågor. Studiedeltagarna informerades om att deltagandet i studien var frivilligt och de kunde välja att avbryta deltagandet utan att ange anledning. Ansvariga för denna studie inhämtade studiedeltagarnas samtycke via särskild blankett (SFS 2003:460). Påskrivna samtyckesblanketter lagrades inlåsta enligt Arkivlagen (SFS 1990:782). För att avidentifiera studiedeltagarna benämndes de endast med en siffra. De transkriberade intervjuerna förvarades på en lösenordskyddad dator så att obehöriga inte hade tillgång till materialet (WMA Declaration of Helsinki, 2022). Insamlat material användes endast i denna studie och kommer att förstöras efter att uppsatsen är godkänd i enlighet med EU:s dataskyddsförordning (GDPR) (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679).

Forskningsetiska överväganden rörande nytta och risk gjordes före studien. Risken med studien var att intervjuerna kunde väcka känslomässiga reaktioner hos studiedeltagarna beroende på deras bakgrund och tidigare erfarenheter. Det kunde även bidra till upplevelse av ifrågasättande av studiedeltagarens kompetens angående arbetet med prevention av tobaksfria nikotinprodukter bland ungdomar. Nyttan med studien var att den kunde bidra till att studiedeltagaren reflekterade över sitt arbete inom det valda området för att sedan implementera prevention i högre grad i elevhälsans arbete på skolan. Nyttan med studien bedömdes överstiga riskerna.

Resultat

Under analysprocessen framkom fem övergripande kategorier: *Skolsköterskans undervisning, Information ute i klasserna, Skolsköterskans relation till eleverna, Skolsköterskans relation till vårdnadshavarna, Skolsköterskans hälsoförebyggande arbete genom hälsosamtal* samt *Skolsköterskans stöd från ledningen*. Med tillhörande subkategorier, se Figur 3.

Figur 3: Översikt över kategorier och subkategorier

Kategori	Subkategori
Skolsköterskans undervisning och information ute i klasserna	<ul style="list-style-type: none">• Egen undervisning• Externa föreläsare
Skolsköterskans relation till eleverna	<ul style="list-style-type: none">• Närvaro• Utmanande elever
Skolsköterskans relation till vårdnadshavarna	<ul style="list-style-type: none">• Samverkan• Stöd
Skolsköterskans hälsofrämjande arbete genom hälsosamtal	<ul style="list-style-type: none">• Hälsosamtal• Uppföljning
Skolsköterskans stöd från ledningen	<ul style="list-style-type: none">• Teamarbete• Kunskapsbrist• Tidsbrist

Skolsköterskans undervisning och information ute i klasserna

Egen undervisning

I studien framkom det att skolsköterskorna utförde den hälsofrämjande undervisningen på olika sätt. En del föredrog att gå ut i klasserna och informera och en del pratade med eleverna i korridorerna på rasterna. De flesta skolsköterskorna önskade att de hade haft mer tid att vara ute i klasserna och arbeta mer hälsofrämjande.

Jag försöker prata förebyggande, hälsofrämjande på ett sätt som gör att dom tror mig och vill och lockas in i det friska och sunda tänket.

Vissa skolsköterskor hade som rutin att gå ut i klasserna en gång per läsår och informera om hälsorisker med nikotin- och tobaksbruk. Andra tyckte att det preventiva arbetet skulle komma löpande och ingå i undervisningen. De upplevde att det var mer effektivt att ta upp det i ett sammanhang där det passade in. Ett bra samarbete med lärarna underlättade då det preventiva arbetet. Flera skolsköterskor beskrev att lärarna tog upp det i undervisningen

och arbetade då inte så mycket med att gå ut och informera om nikotin och tobak. En skolsköterska beskrev att det inte var möjligt att vara bra på allt hälsofrämjande arbete utan hade gärna sett att skolsköterskorna samarbetade mer emellan skolorna, såsom att föreläsa på varandras skolor om de ämnena som han eller hon var intresserade av. Skolsköterskorna beskrev också ett bra samarbete inom elevhälsoteamet med kurator, specialpedagog och hur de arbetade ihop med att gå ut i klasserna och informera.

Jag samverkar jättemycket med lärarna som skolsköterska.
Det blir team-work absolut och då är jag ute i klasserna och föreläser om detta.

I det förebyggande arbetet mot nikotin på skolan tog skolsköterskorna upp hälsorisker med nikotinet. De betonade att ungdomarna kunde hamna i ett beroende och hur det påverkade deras framtid. Flera av skolsköterskorna beskrev att det preventiva arbetet med nikotin och tobak ofta började i årskurs 8. Vidare diskuterades det att preventiva insatser skulle påbörjas redan i lågstadiet då nikotinbruket går ner åldrarna.

Externa föreläsare

Skolsköterskorna beskrev att de ibland bjöd in en extern föreläsare eller förening som arbetade med nikotinprevention. Det bidrog till ett ökat intresse för eleverna då det kom någon eller något nytt som var spännande att lyssna på. Skolsköterskorna berättade att det hade varit i form av föreläsningar och teaterföreställningar. Det fanns dock olika meningar bland skolsköterskorna angående att ge information om något som innebar en hälsofara. En skolsköterska betonade att undervisning med skrämselpropaganda kunde ha motsatt effekt och leda till att eleverna blev nyfikna på att prova nikotin. Andra skolsköterskor menade att det hade god effekt då eleverna blev avskräckta och inte vågade börja med bland annat nikotinprodukterna. En skolsköterska beskrev en föreläsning med skrämselpropaganda som var mycket effektiv. Eleverna samtalade mycket om det efteråt, att det var ny information för dem. En skolsköterska berättade om en effektiv föreläsning där fokus var hur nikotinbruket påverkade tobaksodlare och människor i tredje världen. Hon menade att det inte skulle vara så lättvindigt att använda sig utav nikotin utan att ungdomar skulle tänka hur det påverkade andra och tänka ur ett samhällsperspektiv.

Så det fick eleverna att tänka steget längre vad det kan leda till för en annan människa att dom använder sig utav nikotin.

Skolsköterskans relation till eleverna

Närvaro

Skolsköterskor betonade vikten av att umgås med eleverna i deras miljö i korridorerna och i elevcaféet. Ibland när skolsköterskan hade sett någon elev som använde nikotin så pratade de med eleven direkt.

När jag ser att dom har en snusdosa i bakfickan så stoppar jag dom i korridoren hallå där! vad har du i bakfickan och så pratar vi om det då.

En del skolsköterskor tyckte dock inte att det var effektivt att ta det direkt med eleven som brukade nikotinet. De upplevde då att eleven slöt sig och blev som en vägg, det blev ogjort preventivt arbete. Skolsköterskan tog då upp det senare vid ett annat tillfälle. En skolsköterska berättade att hon arbetade på en mindre skola med ett mindre antal elever. Hon hade då tid att åka med på friluftsdagar och till simhallen på så vis kunde det hälsofrämjande och förebyggande arbetet utföras löpande och i ett annat sammanhang för eleverna. Skolsköterskan betonade vikten av att göra något roligt utav det för att eleverna skulle ta det till sig. Skolsköterskorna pratade inte bara om risker med användandet av nikotinet med eleverna utan om att det är riskabelt såsom att ta kontakt med en langare och handla via internet. Diskussionen togs även upp vad som faktiskt var lagligt och olagligt att göra. Ungdomarna utsattes också för gruppträck i skolan men även på sociala medier. Skolsköterskorna upplevde då att det i vissa lägen inte spelade någon roll vad de sa för eleverna lyssnade inte. Flera skolsköterskor berättade att ungdomarna var nyfikna och ville prova allt nytt. De beskrev att det var viktigt att skapa ett förtroende där eleverna kände att de kunde komma och prata. Genom att vara närvarande och tillgänglig blev det hälsofrämjande och förebyggande arbetet mer effektivt.

Jag vill inte sitta på mitt rum utan jag är ute mycket i klasserna och umgås med eleverna det jag hinner, det gör så mycket att ha en god relation med dom.

Utmanande elever

Skolsköterskorna menade att det fanns elever som var i behov av extra tid och stöd när det kom till hälsofrämjande och förebyggande arbete mot nikotin. Hos dessa elever fanns ofta en historia av svår uppväxt och sämre familjeförhållanden samt sjukdomsdiagnoser som bidrog till en större risk att fastna i ett nikotinberoende. Skolsköterskorna menade att det fanns behov av mer tid och resurser för dessa elever och framför allt arbete med nikotinprevention då benägenheten för nikotinanvändning var stor bland

dessa elever. Eleverna testade gärna det nya och hade således lättare att fastna i ett beroende.

Dom som använder vejps och vitt snus här på skolan är ju främst de utmanande eleverna.

Tre utav skolsköterskorna beskrev att de ibland fick se mellan fingrarna då det ofta fanns andra problem hos eleven som var större såsom psykiskt mående eller fetma. Då kunde skolsköterskan behöva prioritera och tala om nikotinanvändningen vid ett annat tillfälle när det passade bättre för eleven att ta det till sig.

Skolsköterskans relation till vårdnadshavarna

Samverkan

Skolsköterskorna beskrev problematiken när de inte hade vårdnadshavarna med sig. När vårdnadshavarna godkände något som inte var hälsosamt för eleven. Det var en stor utmaning, betonade flera skolsköterskor. Kontakt togs med vårdnadshavarna om de såg någon elev använda nikotin på skolan. Om vårdnadshavarna då inte agerade eller gjorde något åt det så stannade åtgärden där. Många skolsköterskor upplevde att vårdnadshavarna inte förstod allvaret med nikotinanvändningen vid kontakt efter att eleven brukat nikotin på skolan. En del vårdnadshavare visste om att deras barn använde nikotin och en del visste inte. Samverkan med vårdnadshavare behövde bli bättre menade flera skolsköterskor.

Det kan vara en fog för orosanmälan liksom att man använder tobak och nikotin om inte föräldrarna ser riskerna med det.

Flera skolsköterskor upplevde dock samarbetet som bra och hade fått bra bemötande när de kontaktat vårdnadshavarna. Skolsköterskorna berättade att de var skyldiga att meddela eleven innan de ringde hem. De poängterade att det var viktigt att vara ärlig mot eleverna och inte göra något bakom deras rygg för att behålla förtroendet. Skolsköterskorna beskrev att en del elever blev arga först men sedan när det lugnat sig brukade de komma tillbaka och be om ursäkt.

Stöd

Skolsköterskorna betonade vikten av att informera vårdnadshavare på föräldramöten tidigt, redan i mellanstadiet angående hur de kunde prata med eleverna hemma och stötta dem till att avstå nikotin. Skolsköterskan tog då upp hur viktigt det var för att må bra i framtiden, att vara hälsosam, äta,

träna och sova. Samt hur vårdnadshavare kunde hjälpa sina barn till att göra hälsosamma val och inte börja använda nikotin. På så vis kunde det preventiva arbetet mot nikotin utföras även i hemmet.

Men man kan ju göra mycket för sina barn om man verkligen tänker till där när de börjar högstadiet för det blir ju mycket friare allt är inte så kontrollerat som det är på låg och mellanstadiet. Det känns lite som att man släpper dom lösa på grönbete liksom.

Skolsköterskorna betonade att föräldramöten var bra för att ge stöd åt vårdnadshavare kring hur de kunde prata med sina barn hemma om tobak, nikotin, droger och alkohol. De informerade om nikotin och tobak, situationen på skolan samt vikten av att vårdnadshavarna pratade med sina barn hemma om det. Skolsköterskorna spred information till vårdnadshavarna som de kunde ta med hem och berätta för sina barn. Vårdnadshavarna behövde också mer information om nikotinprodukterna så de förstod vad det innebar med ett framtida beroende och hälsorisker med nikotinbruk. Arbetet med nikotinprevention var även ett föräldraansvar och kunde inte bara läggas på skolan menade skolsköterskorna.

Skolsköterskans hälsoförebyggande arbete genom hälsosamtal

Hälsosamtal

Samtliga skolsköterskor svarade att de pratade om nikotinprevention under hälsosamtalet i årskurs sju – åtta. Inför hälsosamtalet skickades ett frågeformulär ut om hälsovanor. Flera skolsköterskor hade inte med elektroniska cigaretter och vitt snus på sin enkät men de pratade ändå om det under samtalet. Några hade lagt till detta manuellt och någon hade ändrat enkäten så att frågan om eleven någon gång provat elektroniska cigaretter eller vitt snus fanns med. Under samtalet svarade de flesta skolsköterskor att de informerade om risker samt att nikotinprodukter var beroendeframkallande. Några skolsköterskor svarade att de frågade eleven vilken åsikt de själva hade och försökte bygga vidare på vad eleven redan visste. En skolsköterska betonade vikten utav motiverande samtal och menade att skrämseltaktik inte fungerade på ungdomar under hälsosamtalet.

Det man måste göra med elever i den åldern det är inte så lätt att, dom är mycket väl medvetna om riskerna. Dom vet att det inte är bra för lungor att röka, dom vet att man kan få

cancer, det har dom full koll på. Dom är inte där ändå det är ju 30 år fram.

En skolsköterska betonade att det var mer effektivt att prata om faktorer som var direkt kopplade till vad eleven upplevde där och då som ett problem. Såsom att det kostade pengar, att det var ofräscht eller att eleven kunde få fula tänder. En skolsköterska menade att hon upplevde att eleverna inte alltid var ärliga med sina svar och att det kunde vara svårt att fånga upp dem, särskilt när skolsköterskan hade hört från andra på skolan att eleven hade använt nikotinprodukter. I det läget hade skolsköterskan ändå valt att informera eleven om riskerna.

Vet man att dom har provat både det ena och det andra men dom säger ju inte det liksom, där är en utmaning att komma till där men man kan ju inte göra mer än att informera då.

Uppföljning

En skolsköterska beskrev att hon försökte boka flera samtal med en elev om det fanns behov, gärna ihop med vårdnadshavare eller andra professioner på skolan såsom kurator eller idrottslärare. Målet med dessa uppföljande hälsosamtal var att få eleven att se fördelar med att inte använda nikotin. Samt kartlägga varför eleven lockades in i nikotinbruk. Eleven behövde själv vilja avstå nikotin för att ta emot stödet ansåg skolsköterskan. En skolsköterska påtalade också att det ibland kunde vara av vikt att hjälpa och stötta flera elever samtidigt för att elever som hade testat inte skulle fortsätta nikotinanvändningen, på så sätt kunde de stötta varandra. Flera skolsköterskor påtalade att de hade haft svårt att hjälpa någon som ville sluta använda nikotinprodukter. De upplevde sig inte ha de rätta verktygen till hands utan var själva tvungna att söka information om det behövdes.

Skolsköterskans stöd från ledningen

Teamarbete

Flera utav skolsköterskorna svarade att de upplevde att rektorerna var uppmuntrande till arbetet med nikotinprevention, men att det hade behövts ett mer samlat tag från all personal på skolan för att bekämpa problemet. Nikotinanvändningen hade eskalerat inom skolan och skolsköterskorna menade att de inte riktigt visste hur de skulle arbeta för att förebygga nikotinbruk. Samverkan mellan olika professioner på skolan behövde bli bättre menade flera skolsköterskor.

Jag tror att det behövs mer förebyggande arbete inom skolan absolut och speciellt inom detta men det beror på hur mycket tid och resurser man har och hur engagerad rektorn är.

Flera utav skolsköterskorna i studien svarade att de önskade få mer vägledning och information om vad de skulle göra. De saknade information om vad de skulle prata om och hur de skulle kommunicera med eleverna kring nikotinprevention. Skolsköterskorna eftersökte också ett slags verktyg eller en metod att arbeta med, en vägledning vid nikotinprevention då det var viktigt att alla gjorde ungefär likadant.

Så inom skolans värld att man får leta fram information ofta... ibland går man på föreläsningar som tar upp ett visst ämne, men det kan man sakna faktiskt lite mer metoder och verktyg för detta och även andra grejer inom skolan

Flera skolsköterskor nämnde att det var en pågående diskussionen på ledningsnivå hur den ökade nikotinanvändningen skulle kunna minskas. En skolsköterska betonade att det fanns stort behov av tydliga riktlinjer från ledningen angående arbetet med nikotinprevention.

Kunskapsbrist

De flesta skolsköterskor i studien påtalade att de saknade kunskap när det gällde användningen utav elektroniska cigaretter och vitt snus. Det var oklart vad som var tillåtet och inte samt att det förekom frågeställningar om innehållet. Flera utav skolsköterskorna hade märkt av att användningen hade ökat dramatiskt. Skolsköterskorna kände att de behövde mer kunskap inom ämnet för att kunna arbeta ordentligt med att förebygga problemet.

Men jag kände verkligen häromdagen att det här behöver man liksom titta på och jag kände att jag hade väldigt lite kunskap plötsligt.

Jag som skolsköterska har, och även vet jag många utav mina kollegor, även lärare och sånt där vi har dålig koll och kunskap om det, vi vet inte, och jag tänker att det är lite grann som när cigaretterna kom, hur påverkar det hälsan egentligen?

Det fanns också skolsköterskor som var mer engagerade och pålästa som önskade att alla skolsköterskor skulle bli bättre på att arbeta förebyggande med nikotinprevention. Otillräcklig kunskap inom området bidrog till att många skolsköterskor tyckte det kändes svårt att arbeta med nikotinprevention då de själva knappt visste vad det var. Skolsköterskorna

menade att de själva ofta fick leta upp information om det behövdes inom ett visst område. En utav skolsköterskorna svarade att hon inte upplevde problem med nikotinanvändning på skolan där hon arbetade. Hon var tacksam för den lagstiftning som fanns och tyckte den hade haft god effekt. Skolsköterskan såg inget behov utav att fördjupa sig mer inom ämnet.

Tidsbrist

Flera av skolsköterskorna uttryckte att rektorerna på skolorna var positiva till hälsofrämjande undervisning. Dock upplevde skolsköterskorna tidsbrist som ett problem och menade att det var svårt att hinna utföra några preventiva insatser. Några av skolsköterskorna betonade att skolskötersketjänsterna hade dragits ner vilket bidrog till att de fick ansvar för fler elever.

Jag känner att tiden inte räcker till, till att vara ute i skolan och på skolgården liksom i korridorerna. I denna kommun så har dom dragit ner på skolskötersketjänster på skolorna.

En skolsköterska uttryckte att det tog tid att samla på sig kunskap och information. Det var svårt att hänga med när trenden med ökad användning utav elektroniska cigaretter och vitt snus hade gått så snabbt. Flera utav skolsköterskorna upplevde att de hade fullt upp med det obligatoriska basprogrammet och vaccinationer.

Jag har ju jobbat mest då på skolor som har förskola upp till nian och då har man ofta väldigt många elever så tiden för hälsofrämjande arbete utanför basprogrammet har varit knapp.

Diskussion

Metoddiskussion

Kvalitetskriterier inom kvalitativ forskning är tillförlitlighet, trovärdighet och överförbarhet (Graneheim & Lundman, 2004). För att svara på studiens syfte samt uppnå dessa kriterier valdes en kvalitativ metod med induktiv ansats där datainsamlingen utfördes med hjälp av intervjuer. Kvalitativ design används då erfarenheter ska utforskas (Polit & Tatano Beck, 2018). Skolsköterskornas erfarenheter av att arbeta preventivt med tobaksfria nikotinprodukter bland ungdomar på högstadiet skulle utforskas i föreliggande studie. Inledande litteratursökning visade att fenomenet är relativt nytt och att det därför behövs mer forskning, vilket motiverade en egen datainsamling istället för en litteraturstudie. Verksamhetschefer

kontaktades via e-post med förfrågan att intervjua skolsköterskor. Efter godkännande erhöles kontaktuppgifter till skolsköterskorna. Dock förelåg vissa svårigheter att få studiedeltagare då många skolsköterskor inte svarade eller inte hade tid att medverka relaterat till hög arbetsbelastning. Tidsåtgången att få tag på studiedeltagare bidrog till att intervjuerna utfördes löpande under våren 2023.

Enligt Graneheim och Lundman (2004) stärks studiens tillförlitlighet och trovärdighet genom ett representativt urval. Inklusionskriterierna som användes var skolsköterskor med specialistutbildning som arbetat minst ett år som skolsköterska. Skolsköterskorna som exkluderades var de som saknade specialistutbildning och hade arbetat mindre än ett år. Ansvariga för studien ansåg att det var lämpligt att skolsköterskorna hade arbetat under ett helt år för att ha tillräckligt med erfarenhet av det hälsofrämjande arbetet på skolan. Exklusionskriterierna som användes bidrog till att skolsköterskorna hade den erfarenheten som krävdes för att svara på studiens syfte. Samtliga skolsköterskor som deltog i studien var kvinnor vilket kan vara en svaghet då manliga skolsköterskor ej är representerade. Dock är majoriteten av skolsköterskor kvinnor, vilket bidrar till ett lämpligt urval för studien.

Semistrukturerade intervjuer användes vid datainsamlingen då det är en följsam struktur där följdfrågor kan användas (Polit & Tatano Beck, 2018). Intervjuguiden bestod av frågor noga utvalda för att svara på studiens syfte. Intervjuguiden testades två gånger på två skolsköterskor i andra delar utav Sverige innan datainsamlingen startade för att kontrollera så frågorna besvarade studiens syfte. Användningen av intervjuguiden ökade trovärdigheten i studien då den bestod av öppna frågor och gav således studiedeltagaren möjlighet att svara utförligt och obehindrat (Polit & Tatano Beck, 2018). Intervjuerna delades upp mellan ansvariga för studien och utfördes var för sig. Polit och Tatano Beck (2018) menar att det utöver intervjuaren bör finnas en observatör för att se till att inga frågor eller svar missas. Intervjuerna utfördes en och en då det ansågs reducera möjliga skillnader i maktförhållandet (Polit & Tatano Beck, 2018). Några av intervjuerna genomfördes digitalt då det var mer tidseffektivt med tanke på den geografiska spridningen. En nackdel med digitala intervjuer är tekniska problem vilket i sin tur kan påverka resultatet. I denna studie upplevdes tekniken ha fungerat bra och med endast småtekniska problem som gick att åtgärda påverkades således inte resultatet. Graneheim et.al. (2017) betonar vikten av att se studiedeltagaren under intervjun för att kunna tolka det underliggande kroppsspråket. Samtliga digitala intervjuer utfördes genom videosamtal, dock en via telefon. Vissa intervjuer genomfördes fysiskt vilket bidrog till ett ökat socialt samspel mellan parterna. Enligt Graneheim et.al. (2017) bidrar fysiska intervjuer till en ökad tydlighet och svaren tolkas med flera olika sinnen av intervjuaren. Intervjuerna i denna studie utfördes

både digitalt och fysiskt vilket kan ha påverkat resultatet då studiedeltagarna befann sig i olika miljöer och intervjuades under olika förutsättningar (Polit & Tatano Beck 2018). En fördel var dock att skolsköterskorna kände sig trygga på vald plats och för vissa var digital intervju en förutsättning för att de skulle kunna delta.

Skolsköterskorna som deltog i studien hade olika specialistutbildningar samt olika långa erfarenheter inom yrket. Graneheim och Lundman (2004) beskriver att studiens överförbarhet ökar då studiedeltagarna har varierande erfarenhet och utbildning. Resultatet blir omfattande och kan då överföras och implementeras i flera olika grupper. Dock uppmärksammades skillnader relaterat till vilken specialistutbildning skolsköterskorna hade.

Distriktssköterskorna utmärkte sig med det folkhälsovetenskapliga perspektivet och uttryckte vikten av att arbeta hälsofrämjande och förebyggande. Barnsjuksköterskorna hade mer fokus på barnen och nämnde inte lika mycket om nikotinprevention sett ur ett folkhälsoperspektiv. Variationen av specialistutbildningar bland deltagarna representerar väl den variation som ses i regionen, vilket stärker urvalets representativitet och därmed trovärdigheten för studien. Graneheim och Lundman (2004) menar att studiens överförbarhet ökar då det finns variation i urvalet. I föreliggande studie var det ett varierat urval då skolsköterskorna var verksamma i olika kommuner i Halland. Skolorna låg i olika geografiska och socioekonomiska områden.

Insamlade data transkriberades ordagrant vilket stärker studiens trovärdighet (Graneheim & Lundman, 2004). Ansvariga för studien transkriberade intervjuerna för att sedan läsa igenom transkriberat material och tolka, analysera tillsammans. Under innehållsanalysen diskuterades och tillsammans togs meningsenheter och kondenserade meningsenheter ut. Vilket sedan mynnade ut i kod, subkategori och kategori. Trovärdigheten och tillförlitligheten stärks då flera forskare är involverade. Insamlat material analyseras av flera vilket minskar risken för att information missas (Polit & Tatano Beck, 2018). Studiedeltagarna citeras i resultatet vilket bidrar till studiens djup och trovärdighet (Graneheim & Lundman, 2004). Polit och Tatano Beck (2018) poängterar att förförståelse bör tas i beaktning under studiens gång då det kan påverka intervjuer och analysprocessen. Förförståelsen anses låg hos ansvariga för studien då enda erfarenheten av skolsköterskans arbete endast bestod av tre veckors verksamhetsförlagd placering under utbildningen. Sammantaget tyder detta på att det medför en låg risk att resultatet färgats av egna erfarenheter.

Resultatdiskussion

Syftet med föreliggande studie var att utforska skolsköterskors erfarenheter av att arbeta med tobaksfria nikotinprodukter bland ungdomar på högstadiet. Resultatet visade på olika erfarenheter hos skolsköterskorna angående den hälsofrämjande undervisningen ute i klasserna. Majoriteten av skolsköterskorna upplevde att det hade god effekt. Kostenius (2021) beskriver fördelar med att utföra preventivt arbete i grupp då eleverna ofta har liknande problem samt att det bidrar till en hälsofrämjande miljö. I föreliggande studie menade dock en skolsköterska att skrämselfpropaganda kunde ha motsatt effekt hos eleverna vilket bidrog till en ökad nyfikenhet. Harvey och Chadi (2016) beskriver att trots kampanjer och insatser med nikotinprevention fortsätter användningen av nikotinprodukter bland ungdomar att öka. Harvey och Chadi (2016) beskriver vidare att i det preventiva arbetet för barn och ungdomar bör de omedelbara negativa effekterna av nikotinanvändning tydliggöras. Detta för att barn och ungdomar lever i nuet och har svårt att tänka långt in i framtiden.

Socialstyrelsen (2016) beskriver det etiska perspektivet inom elevhälsan då vårdnadshavarna har rätt att bestämma över elevens vård. Dock är eleven en egen individ med egen självbestämmanderätt enligt autonomiprincipen. Föreliggande studies resultat visade på att skolsköterskorna tog hänsyn till autonomiprincipen då information alltid gavs till eleven innan vårdnadshavarna kontaktades. Socialstyrelsen (2016) beskriver vidare människovärdesprincipen och hur varje människa är fri att göra sina egna val. Valen som människan gör bör inte grundas på okunskap. Smith och Hilton (2023) visar på att ungdomar saknar kunskap om tobaksfria nikotinprodukter och dess negativa hälsoeffekter. Det är således möjligt att anta att ungdomar som börjar använda tobaksfria nikotinprodukter är ovetandes om nikotinets negativa hälsoeffekter.

Ur ett samhällsperspektiv arbetar flera myndigheter och samhällsbärande funktioner med Agenda 2030 som innebär 17 globala mål för folkhälsan med målsättning att främja en hållbar utveckling för människor, planeten och samhället (Regeringskansliet, u.å.). FN startade Agenda 2030 år 2015 för att leda världen mot en mer hållbar utveckling. Målområde tre i Agenda 2030 innebär jämlik hälsa och välbefinnande för alla. I målet beskrivs för att människor ska nå sin fulla potential är god hälsa en förutsättning. God hälsa bidrar i sin tur till en hållbar utveckling för samhället (Regeringskansliet, u.å.). Sammantaget tyder detta på att nikotinprevention i skolan bör prioriteras för att ungdomar ska få mer kunskap angående vikten av att göra hälsosamma levnadsval.

Resultatet beskrev skolsköterskans relation till vårdnadshavarna i det preventiva arbetet med tobaksfria nikotinprodukter. Enligt Kostenius (2021) behöver skolsköterskan ha vårdnadshavarna med sig för att kunna genomföra hälsofrämjande åtgärder. Därför är det viktigt att skolsköterskan medverkar på föräldramöten för att etablera en kontakt med vårdnadshavarna (Kostenius, 2021). Utifrån ovanstående är det rimligt att dra slutsatsen att skolsköterskan bör prata om nikotinprevention på föräldramöten för att samverka och stödja vårdnadshavarna i det preventiva arbetet.

Harvey och Chadi (2016) betonar att nikotinprevention för ungdomar bör vara familjecentrerad i stället för personcentrerad. Detta för att det upplevs mer långsiktigt effektivt då familjeförhållanden påverkar barn och ungdomar avsevärt. Några skolsköterskor beskrev att vårdnadshavarna ofta inte förstår allvaret med nikotinanvändning. Harvey och Chadi (2016) menar att vårdnadshavarnas attityd till nikotinanvändning är viktig, använder vårdnadshavarna nikotin eller tobak är det större chans att ungdomarna börjar. Sammantaget tyder detta på att det är viktigt att ungdomar växer upp i en tobaks- och nikotinfri miljö då det minskar användningen av tobak och nikotin. Skolsköterskan skulle kunna öka medvetenheten hos vårdnadshavarna kring nikotinets negativa effekter, vilket i sin tur kan leda till att vårdnadshavare som brukar nikotin motiveras till att sluta.

Nutbeam et al. (2018) beskriver skolans viktiga funktion relaterat till elevernas hälsolitteracitet, genom att erbjuda hälsofrämjande miljöer och förutsättningar för eleverna att göra hälsosamma val. Skolsköterskan bidrar till ökad hälsolitteracitet genom att anpassa den hälsofrämjande undervisningen och informationen i skolan för att ungdomarna ska ta det till sig. Liedman (2004) menar att begreppet bildning är kunskap och utveckling av en individs personlighet. Det är en livslångprocess då en individ utvecklas och exponeras för ett ständigt lärande genom livet. Liedman (2004) beskriver vidare att bildning i sin tur bidrar till en känsla av sammanhang, KASAM för en individ. Det är möjligt att anta att kunskap och utveckling bidrar till en känsla av sammanhang för eleverna på skolan då de utvecklas och lär sig tillsammans. Skolsköterskan kan i sin tur bidra till ett positivt gruppsyck i det hälsofrämjande arbetet då det utförs i grupp.

Målområde fyra i Agenda 2030 innebär god utbildning till alla. I målet beskrivs att det är en mänsklig rättighet med utbildning och utgör de viktigaste grunderna för hälsa, jämställdhet och välstånd. Genom utbildning ökar människornas hälsolitteracitet vilket bidrar till hälsosamma levnadsvanor. Trygga och främjande utbildningsmiljöer där alla känner sig inkluderade ökar människors motivation till utbildning (Regeringskansliet,

u.å.). Skolsköterskorna i studiens resultat beskrev vikten av att den hälsofrämjande undervisningen i skolan var anpassad för eleverna så de kunde ta den till sig. Sammantaget tyder detta på att en god lärande miljö bidrar till ökad hälsolitteracitet hos eleverna.

Föreliggande studies resultat beskrev att samtliga skolsköterskor tog upp frågan om nikotin på hälsosamtalen med eleverna som ett led i sitt hälsofrämjande arbete. Golsäter (2012) beskriver i sin avhandling vikten av att skolsköterskan visar intresse för eleven och lyssnar på deras erfarenheter. Genom att utgå från elevens egen situation kan hälsosamtalet beskrivas som en process som ger möjlighet för eleven att påverka den egna hälsan. Flera skolsköterskor beskrev att det ibland var svårt att nå fram till eleven samt att eleven inte alltid var ärlig med sina svar i enkäterna som skickades ut före hälsosamtalet. Golsäter (2012) menar att det kan vara problematiskt för skolsköterskan då eleven ibland kan känna rädsla för att berätta om sina problem. Skolsköterskan har i sin tur skyldigheter mot föräldrar och socialtjänst då information kan uppkomma där det finns behov av anmälan. För att hantera detta bör skolsköterskan upplysa eleven om tystnadsplikten och vad det innebär. Skolsköterskan behöver även beakta elevens ålder, mognad och anpassa information därefter (Golsäter, 2012). Sammantaget tyder detta på vikten av god relation mellan skolsköterska och elev, så att eleven känner sig trygg att prata med skolsköterskan om sin hälsa.

Antalet elever som skolsköterskan hade ansvar för på skolan varierade stort i föreliggande studie, vilket bidrog till ojämlik skolhälsovård. Kostenius (2021) belyser i sin studie att skolsköterskor önskar mer samarbete med lärarna i det hälsofrämjande arbetet. På samma sätt svarade ett flertal skolsköterskor i föreliggande studie då samarbetet upplevdes vara bristfälligt. Relaterat till tidsbrist behövde skolsköterskan många gånger prioritera basprogrammet som är fastställt av Socialstyrelsen (2016) i stället för att arbeta med hälsofrämjande undervisning. Således blir skolhälsovården inte jämlik när alla elever inte får samma information och stöttning.

I föreliggande studies resultat menade flera skolsköterskor att det behövdes ett mer samlat tag med all personal på skolan för att bekämpa problemet med nikotinanvändning. Flera skolsköterskor önskade vägledning angående metoder och strategier för det preventiva arbetet. Kostenius och Lundqvist (2022) undersökte hälsofrämjande politik och hur det återspeglas i praktiken. Resultatet visade att variationen mellan skolorna är stor och att skolsköterskornas tolkningar om sitt uppdrag förmedlas olika beroende på institution. Annan forskning belyser hur elevhälsan kan nå sin fulla potential samt att lärande och hälsa hänger ihop. Beroende på hur engagerad rektorn var utfördes det preventiva arbetet i olika stor utsträckning. Många

skolsköterskor var frustrerade över att de ofta lämnades ensamma med sitt hälsouppdrag. Fortbildning saknades ofta och tid var en bristvara (Kostenius, 2021). Detta resultat återspeglades i föreliggande studie där flera skolsköterskor upplevde att det ej hade tillräcklig kunskap kring de nya tobaksfria nikotinprodukterna. Det framgick även i föreliggande studie att hur skolsköterskan arbetade med nikotinprevention hade att göra med skolsköterskans ämneskunskap samt eget engagemang. Sammantaget tyder detta på att det inte finns tydliga riktlinjer hur skolsköterskorna ska arbeta med nikotinprevention inom skolan. Riktlinjer behöver implementeras där det finns beskrivet hur och när skolsköterskorna ska utföra nikotinprevention på skolan.

Konklusion

Tobaksfria nikotinprodukter är relativt nytt och resultatet visade att det fanns svårigheter i arbetet med nikotinprevention för skolsköterskorna. Det råder skilda meningar hos skolsköterskorna angående effekterna av den hälsofrämjande undervisningen ute i klasserna. Vissa tycker det är bra och andra menar att det har motsatt effekt och bidrar till ökad nyfikenhet hos eleverna. Det hälsofrämjande och förebyggande arbetet får enligt skolsköterskorna i studien inte det utrymme som hade behövts eftersom basprogrammet som är obligatoriskt, tar mycket tid. Många skolsköterskor var angelägna om sin relation till eleverna och betonade vikten av ett ömsesidigt förtroende. Relationen till vårdnadshavare ansågs vara betydande för att nå fram med det preventiva arbetet. På hälsosamtalen diskuterade samtliga skolsköterskor nikotinprevention med eleverna. Vissa elever hade behov av uppföljande samtal samt extra stöd. Skolsköterskorna upplevde att ledningen var positiv till det hälsofrämjande arbetet. Dock hade skolsköterskorna svårt att hinna med det preventiva arbetet relaterat till hög arbetsbelastning. Vissa skolsköterskor saknade kunskap angående tobaksfria nikotinprodukter och visste således inte hur de skulle arbeta med det.

Resultatet visar att arbetet med nikotinprevention är en stor utmaning då tydliga riktlinjer för hur skolsköterskan ska arbeta saknas. Det finns behov av riktlinjer samt verktyg och metoder hur skolsköterskorna ska arbeta preventivt med tobaksfria nikotinprodukter. Fortsatta studier inom nikotinprevention för ungdomar skulle vara värdefullt för att kartlägga den samlade kunskapsbilden hos skolsköterskorna. Ungdomar behöver få kunskap om hur skadligt nikotin är för hälsan samt vad ett nikotinberoende kan bidra till i framtiden. Sammantaget tyder detta på att den ökande trenden med tobaksfria nikotinprodukter är oroväckande och skolsköterskan behöver vara med i arbetet för att skydda ungdomarna och förhindra att en helt ny generation blir beroende av nikotin.

Självständighetsdeklaration

Malin Börjesson och Cecilia Jäger har i lika stor omfattning medverkat till att färdigställa denna magisteruppsats. Malin Börjesson och Cecilia Jäger har haft en kontinuerlig diskussion och ett fortgående samarbete genom arbetes olika delar. Databassökningar har genomförts gemensamt och enskilt. Analysprocessens olika steg har genomförts gemensamt och enskilt. Alla arbetes delar har skrivits gemensamt samt vissa delar enskilt för att sedan diskuterats till konsensus uppnåts.

Referenser

- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. (2:a uppl.). Stockholm: Natur och kultur.
- Antoniewicz, L., Brynedal, A., Hedman, L., Lundbäck, M., & Bosson, J. A. (2019). Acute Effects of Electronic Cigarette Inhalation on the Vasculature and the Conducting. *Cardiovasc Toxicol*. 19 (5) 441-450. doi: 10.1007/s12012-019-09516-x.
- Besaratinia, A., & Tommasi, S. (2020). Vaping epidemic: challenges and opportunities. *Cancer causes control*. 31 (7) 663-667. doi: 10.1007/s10552-020-01307-y
- CAN Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning. (2022). *Can:s nationella skolundersökning 2022*. (215). CAN. <https://www.can.se/app/uploads/2022/12/can-rapport-215-cans-nationella-skolundersokning-2022.pdf>
- Edvardsson, I., Troein, M., Ejlertsson, G., & Lendahls, L. (2012). Snus user identity and addiction. A Swedish focus group study on adolescents. *BMC Public Health* 12(975), 1-9. <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/12/975>
- EU. (2016). *Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning)*. Integritetsmyndigheten. Hämtad 6 januari, 2023, från <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/det-har-galler-enligt-gdpr/introduktion-till-gdpr/dataskyddsförordningen-i-fulltext/#K1>
- Folkhälsomyndigheten. (2023a). *Hur ser ungdomar på snus? - Kunskapsstöd om ungdomars erfarenheter och insikter om snus*. Hämtad 4 september, 2023, från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/h/hur-ser-ungdomar-pa-snus-kunskapsstod-om-ungdomars-erfarenheter-och-insikter-om-snus/>
- Folkhälsomyndigheten. (2023b) *Kunskap om tobaks- och nikotinförebyggande arbete i skolan*. Hämtad 29 augusti, 2023, från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/forebyggande-arbete-inom-andts/tobak-och-liknande-produkter/kunskap-om-tobaks-och-nikotinforebyggande-arbete-i-skolan/>

- Folkhälsomyndigheten. (2023c) *Kunskap om tobak- och nikotinprodukters skadeverkningar*. Hämtad 30 augusti, 2023, från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/6ab2ab5da-be64ccab994e8b472331c6d/kunskap-tobaks-nikotinprodukters-skadeverkningar.pdf>
- Folkhälsomyndigheten. (2023d). *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/22*. Hämtad 9 november, 2023, från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/48b881b57779498595394ca05525d5d8/skolbarns-halsovanor-sverige-2021-2022-nationella-resultat.pdf>
- Folkhälsomyndigheten. (2023e) *Utökad reglering av tobaks- och nikotinprodukter behövs för att skydda barn och unga*. Hämtad 29 augusti, 2023, från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2023/juni/utokad-reglering-av-tobaks--och-nikotinprodukter-behovs-for-att-skydda-barn-och-unga/>
- Frosina, J., McEwan, M., Ebajemito, J., Thissen, J., Taluskie, K., Baxter-Wright, S., & Hardie, G. (2023) Assessing the impact of protonating acid combinations in e-cigarette liquids: a randomised crossover study on nicotine pharmacokinetics. *Scientific reports*, 13 (1), 10563. https://doi.org/10.1038/s41598-023-37539-6_
- Golsäter, M. (2012). *Hälsosamtal som metod att främja barns och ungdomars hälsa: en utmanade uppgift*. (26) Jönköping: School of health and welfare. <https://ju.se/download/18.7f3819891363575756a8000847/FULLTEXT01.pdf>
- Graneheim, U.H., Lindgren, B-M. & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse Education Today*, 56, 29-34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>
- Graneheim, U.H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve Trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105-112. doi: 10.1016/j.nedt.2003.10.001
- Harvey, J. & Chadi, N. (2016). Preventing smoking in children and adolescents: Recommendations for practice and policy. *Canadian paediatric society*. 21, (4) 209-221 doi:10.1093/pch/21.4.209
- Hedman, L., Backman, H., & Stridsman, C. (2018). Association of electronic cigarette use with smoking habits, demographic factors, and respiratory symptoms. *JAMA network open*. 1,(3) 1-12 doi: 10.1001/jamanetworkopen.2018.0789
- Kostenius, C. (2021). Schools nurses' experience of health dialogues: A swedish case. *The journal of school nursing*. 39 (5) doi.org/10.1177/10598405211022597

- Kostenius, C., & Lundqvist, C. (2022). Open letters about health dialogues reveal school staff and students' expectations of school health promotion leadership. *Health education* 122 (3) 318-334. doi.org/10.1108/HE-06-2020-0046
- Licheri, V., Eckernäs D., Bergquist F., Ericson M., Adermark L. (2020). Nicotine-induced neuroplasticity in striatum is subregion. *Addiction Biology*. 25 (3). doi:10.1111/adb.12757
- Liedman, S-E. (2004). *Ett oändligt äventyr*. Bonniersförlag.
- Lyytinen, G., Brynedal, A., Anesäter, E., Antoniewicz, L., Blomberg, A., Wallén, H., Bosson, J. A., Hedman, L., Mobarrez, F., Tehrani, S., & Lundbäck, M. (2023). Electronic cigarette vaping with nicotine causes increased thrombogenicity and impaired microvascular function in healthy volunteers: a Randomised clinical trial. *Cardiovascular toxicology*, 23 (7-8), 255-264. https://doi.org/10.1007/s12012-023-09802-9
- Nutbeam, D., Levin-Zamir, D., & Rowlands, G. (2018). Health Literacy in Context. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 15 (12), 2657. doi.org/10.3390/ijerph15122657
- Polit, F. D., & Tatano Beck, C. (2018). *Nursing research. Generating and assessing evidence for Nursing Practice*. (9 uppl.) Wolters Kluwer Health.
- Proposition 2017/18:249. *God och jämlik hälsa - en utvecklad folkhälsopolitik*. Socialdepartementet. https://www.regeringen.se/contentassets/8d6fca158ec0498491f21f7c1cb2fe6d/prop.-2017_18_249-god-och-jamlik-halsa--en-utvecklad-folkhalsopolitik.pdf
- Regeringskansliet. (u.å.). *Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling*. www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/
- Scalici., F & Schulz, J.P., (2019). School policies and smoking intention in a Swiss sample of adolescents. *Health promotion international*, 35 (2020) 1005-1014. doi:10.1093/heapro/daz095
- SFS 1990:782. *Arkivlag*. Sveriges riksdag. Hämtad 7 november, 2023, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arkivlag-1990782_sfs-1990-782/
- SFS 2003:460. *Lagen om etikprovning av forskning som avser människor*. Sveriges riksdag. Hämtad 26 december, 2022, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460

- SFS 2010:800. *Skollagen*. Sveriges Riksdag. Hämtad 22 december, 2022, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- SFS 2022:1257. *Lagen om tobaksfria nikotinprodukter*. Sveriges Riksdag. Hämtad 26 december, 2022, från www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20221257-om-tobaksfria-nikotinprodukter_sfs-2022-1257
- Smith, M. J., & Hilton, S. (2023). Youth's exposure to and engagement with e-cigarette marketing on social media: a UK focus group study. *BMJ open*, 13(8), e071270. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-071270>
- Socialstyrelsen (2016). *Vägledning för elevhälsan*. Hämtad 22 december, 2022, från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2016-11-4.pdf>
- SOU 2021:22. *Hårdare regler för nya nikotinprodukter*. Statens offentliga utredningar. www.regeringen.se/contentassets/3529f56229ca4a33ac69b8f8e6e30409/sou-2021_22_webb_ny.pdf
- Svensk sjuksköterskeförening (2020). *Kompetensbeskrivning för skolsköterskor*. <https://swenurse.se/download/18.9f73344170c003062321f2/1584104316191/Kompetensbeskrivning%20f%C3%B6r%20sjuksk%C3%B6terskor.pdf>
- Parisod, H., Axekin, A., Smed, J., & Salanterä, S. (2016). Determinants of tobacco-related health literacy: A qualitative study with early adolescents. *International journal of nursing studies*, 62 (2016), 71-80. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2016.07.012>
- Plurphanswat, N., Hughes, J. R., Fagerström K, Rodu B. (2020) Initial information on a novel nicotine product *The American journal on addictions*. 29 (4) 279-286. doi.org/10.1111/ajad.13020
- WMA Declaration of Helsinki. (2022). *WMA Declaration of Helsinki - ethical principles for medical research involving human subjects*. World medical association. Hämtad 2 januari, 2023, från <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/>
- Yockey, R. A., Chaliawala, K., Vidourek, R. A., & King, K. (2023). School Factors Associated with past 30-day E-cigarette use among Hispanic Youth. *Journal of school nursing*. 10 (5) 115-120. doi.org/10.1177/10598405231185594

Yuan, M., Cross, S. J., Loughlin, S. E., & Leslie, F. M. (2015). Nicotine and the adolescent brain. *The Journal of Physiology*. 593 (16) 3397-3412. doi: 10.1113/JP2704

Bilaga A

Intervjuguide

- Hur länge har du arbetat som skolsköterska?
- Vad har du för utbildning?
- Vad innebär nikotinprevention för dig?
- Hur arbetar du som skolsköterska med nikotinprevention på skolan?
- Vad hade du kunnat göra mer gällande nikotinprevention?
- Vad finns det för utmaningar i arbetet med nikotinprevention bland ungdomar?
- Vilka verktyg eller metoder använder du då en elev önskar hjälp med nikotinavvänjning?
- Hur upplever du elevernas compliance vid nikotinavvänjning?
- Hur involveras föräldrar i arbetet med nikotinprevention och nikotinavvänjning?
- Vad upplever du att du har för stöd i arbetet?
- Har du något att tillägga som vi inte har pratat om i intervjun?

Följdfrågor:

- Utveckla...
- Ge exempel
- Hur menar du?
- På vilket sätt?
- Hur kände du dig när...?

Bilaga B

Information till dig som ska delta i en undersökning som genomförs av en student under utbildning

Du tillfrågas om att delta i studien skolsköterskors erfarenheter av att arbeta med prevention av tobaksfria nikotinprodukter. Studien syftar till att belysa skolsköterskors erfarenheter av att arbeta med prevention av tobaksfria nikotinprodukter hos ungdomar.

Studien utförs som en del i vår utbildning, inom Examensarbete inom omvårdnad- inriktning mot distriktssköterska vid akademien för Hälsa och välfärd vid Högskolan i Halmstad. Ansvarig lärare är Peter Nymberg peter.nymberg@hh.se.

Dina personuppgifter behandlas inom studien endast enligt ditt samtycke, och enligt kraven i dataskyddsförordningen. Ditt deltagande i studien är helt frivilligt och du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak. Ett återkallande påverkar dock inte den behandling som skett innan återkallandet. Du kan också när som helst begära att få en kopia av dina personuppgifter.

Materialet kommer delvis att behandlas inom molntjänsten Office 365 från Microsoft, som Högskolan har ett personuppgiftsbiträdesavtal med. Inga obehöriga kommer ha tillgång till dina personuppgifter eller materialet. De av dina personuppgifter vi kommer att behandla är: namn, e-postadress, och ljudinspelning. Dina personuppgifter kommer att raderas när examensarbetet är godkänt. Uppsatsen kommer sedan att finnas digitalt på DIVA-portalen <http://www.diva-portal.se/>.

Personuppgiftsansvarig för studien är Högskolan i Halmstad, som nås via registrator@hh.se eller 035-16 71 00. Övrig information om hur Högskolan hanterar personuppgifter, och dina rättigheter utifrån dataskyddsförordningen, finns på www.hh.se/dataskydd. Har du frågor kan du också kontakta Högskolans dataskyddsombud, Anna Frederiksen, via dataskydd@hh.se.

Med vänlig hälsning

Malin Börjesson och Cecilia Jäger

Malbor22@student.hh.se, Cecjag22@student.hh.se

Examensarbete inom omvårdnad inriktning mot distriktssköterska, Hälsa och välfärd.

Högskolan i Halmstad

Bilaga C

Samtycke till deltagande i studien skolsköterskors erfarenheter av att arbeta med prevention av tobaksfria nikotinprodukter hos ungdomar

Jag har fått information om studien skolsköterskors erfarenheter av att arbeta med prevention av tobaksfria nikotinprodukter hos ungdomar och accepterar att delta.

Jag har fått information om att de uppgifter som samlas in om mig kommer att behandlas konfidentiellt, på ett sådant sätt att min identitet inte kommer att avslöjas för obehöriga.

Jag är medveten om att min medverkan är helt frivillig och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.

Underskrift

.....

Namnförtydligande

.....

Ort och datum

